

Som statsminister blev Stefan Löfven det socialdemokratiska återtagets hjälte

Dagens Nyheter den 16 september 2021

Efter Stefan Löfvens avgångsbesked har många bedömningar av hans politiska gärning gjorts. Här är mitt försök utifrån frågor som jag själv varit engagerad i.

Maktpolitiskt är Löfvens främsta insats att han trots Socialdemokraternas svaga parlamentariska ställning kunnat leda en minoritetsregering i nu sju år. Han lyckades genom januariavtalet bryta upp den blockpolitik som varit så cementerad. Som rent politiskt hantverk är det imponerande.

Ett uppenbart politiskt misslyckande var dock att Löfvenregeringen aldrig kom i närheten av sitt mål om EU:s lägsta arbetslöshet: tvärtom har Sverige den fjärde högsta arbetslösheten i unionen. Sysselsättningspolitiken kunde ha utformats bättre, särskilt för lågutbildade och främst då utrikes födda sådana. Men framför allt blev själva målformuleringen snarast ett självmål.

Ambitiösa mål kan stärka drivkrafterna att nå resultat. Men det förutsätter att målen är realistiska. Tyvärr var inte målet om EU:s lägsta arbetslöshet det. Det gick inte ihop med Europas mest generösa flyktingpolitik och därmed ett kraftigare inflöde av invandrare med svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden än på andra håll. Målet harmonierade inte heller med vårt höga arbetskraftsdeltagande. Det innebär att fler icke sysselsatta än i andra länder söker arbete – vilket är bra – men därmed också räknas som arbetslösa. Följden är att Sverige har hög arbetslöshet samtidigt som sysselsättningsgraden – sysselsättningen som andel av befolkningen i arbetsför ålder – är högst i EU.

Covid har inneburit utmaningar som ingen annan svensk regering i modern tid mött. Den ekonomiska krispolitiken har i stort varit ändamålsenlig: den har följt en försiktighetsprincip där höjd tagits för att kraftigare stöd kunde behövas än som blev fallet. Däremot framstår Löfvenregeringens hantering av själva pandemin som ett misslyckande. Restriktioner infördes för sent och var för milda under första halvåret 2020, ett misstag som upprepades under hösten. Storskalig testning och spårning borde ha initierats tidigare. Det är obegripligt att en pandemilag inte kom på plats förrän runt årsskiftet 2020/21. Det var ett misstag att delegera i grunden politiska beslut om avvägningen mellan hälsomässiga och ekonomiska överväganden till Folkhälsomyndigheten. När dess bedömningar dessutom i många fall avvek från dem som gjordes av vetenskapligt mer kvalificerade medicinska experter i den akademiska världen borde regeringen ha utnyttjat dessa för att få ett bredare underlag för egna beslut.

Den tyske författaren Hans Magnus Enzensberger skrev 1989 en uppmärksam essä om "återtagets hjältar": politiker som i tid inser att förutsättningarna för den politik som de trott på inte längre finns och därför ger upp den utan onödig strid. Hans främsta exempel var Michail Gorbatsjov som tillät de östeuropeiska satellitstaterna att frigöra sig från sovjetisk kontroll. Kanske karakteriseras Löfven bäst som en sådan återtagets hjälte – från tidigare socialdemokratiska positioner. Jag tänker främst på fyra reträtter:

1. Omläggningen av flyktingpolitiken 2015. Sverige gick då från EU:s mest liberala asylmottagande till ett mycket restriktivt sådant. Det skedde strax efter att Löfven slagit fast att "mitt Europa bygger inte murar". Men förändringen var nödvändig. Redan före flyktingkrisen hade Sverige stora svårigheter att integrera lågutbildade invandrare från främst Afrika och Mellanöstern. Den etableringspolitik som hade kunnat hantera den stora flyktinginvandringen från dessa områden existerar inte i sinnevärlden.
2. Avskaffandet av värnskatten, det vill säga den extra marginalskatten på 5 procent på höga inkomster, från 2020. Skatten hade förmodligen så negativa effekter på drivkrafterna för arbete, kompetenshöjning, ansträngning och utbildning att den inte gav några nettointäkter.
3. Privatiseringen av Arbetsförmedlingen som en gång – under beteckningen Ams – var socialdemokratins arbetsmarknadspolitiska flaggskepp. Det är dock osäkert om privatiseringen i den radikala form som genomförs verkligen kommer att bli effektiv.
4. Las-reformen. Den tillåter arbetsgivarna att undanta fler från turordningsreglerna vid uppsägningar på grund av arbetsbrist och underlättar uppsägningar av personliga skäl. I utbyte förbättras omställningsstödet för arbetstagare som förlorar jobbet och anställda ges möjlighet till kompetensutveckling med ett statligt studiestöd. Reformen kan antas ge produktivitetsvinster.

Moderniseringen av las kommer – givet att den passerar riksdagen – antagligen i efterhand att ses som Löfvens viktigaste politikomläggning. Den har goda utsikter att bli bestående under lång tid eftersom den grundas på en överenskommelse mellan viktiga arbetsmarknadsparter: Svenskt Näringsliv, PTK, IF Metall och Kommunal. Partsuppgörelser brukar vara mer stabila än uppgörelser mellan enbart politiska partier.

Sammanfattningsvis har Stefan Löfvens statsministertid inte karakteriserats av några radikala egna initiativ utan måste ses främst som en period av anpassning till förändrade realiteter.

Lars Calmfors